

מבוא

המושג "מוטיבציה" זוכה להתייחסות נרחבת (Tobidi, 2012) בתחומי הפסיכולוגיה והחינוך כאחד הגורמים התיאורטיים החשובים ביותר להבנת ההתנהגות האנושית. מוטיבציה ללמידה היא תנאי הכרחי לפיתוח יכולות קוגניטיביות, חברתיות, רגשיות ופיזיות אצל התלמידים (שטיין, 2013). המוטיבציה ללמידה מניעה את התלמידים לרכישת ידע ולחווה חוויות שונות המפתחות את יכולותיהם בתחומים שונים. האקלים המשפחתי, מהווה השפעה נרחבת על המוטיבציה בכלל ועל המוטיבציה ללמידה בפרט. ולכן ישנה חשיבות רבה לחקירת הקשר בין המשתנים הייחודיים של מכלול הגורמים הקשורים והמשפיעים על המוטיבציה של התלמידים ללמוד. חקירה זו תעזור להגיע להבנה מעמיקה יותר של הקשר בין האקלים המשפחתי על המוטיבציה של התלמיד. ובאיזה מידה האקלים המשפחתי מסוגל לשפר היבטים שונים אשר יכולים לסייע לתלמיד להיות גורם יעיל במהלך תהליך הלמידה שלו. לנושא זה מיוחסת חשיבות רבה לשדה הייעוץ החינוכי שכן המוטיבציה הלימודית מהווה כלי חיוני להישגיות ועל כן חשוב להבין מהם הגורמים המשפיעים עליה.

מטרת המחקר המוצג במאמר היא הצגת והבהרת הקשר בין אקלים משפחתי ומוטיבציה לימודית. השאלה בה מתמקד המחקר היא: **רמת הקשר בין אקלים משפחתי ומוטיבציה לימודית?** כדי להתמודד עם שאלה זו, מפרט המחקר אודות המוטיבציה והגורמים המייצרים אותה, כאשר האקלים המשפחתי נתפס כגורם משמעותי המעודד אותה.

סקירת ספרות

מוטיבציה לימודית

מוטיבציה היא מושג אשר מתאר מניעים להתנהגות (שטיין, 2013). כאשר אנו מדברים על מוטיבציות התנהגות אנו מדברים על המניעים אשר גורמים להתנהגות האנושית. בשנים האחרונות, הולך וגדל מספר המחקרים המצביעים על החשיבות הרבה שיש למוטיבציה של התלמידים לתפקודם במסגרת ביה"ס ולביצועיהם האקדמיים. רבים מהם עוסקים בשאלה מהם הגורמים אשר משפיעים על המוטיבציה הלימודית והכל מסכימים כי אין מניע אחד אשר גורם לתלמידים ללמוד בצורה יעילה בבית הספר (שטיין, 2013). המונח מוטיבציה ללימודים למעשה כולל את כל הגורמים אשר משפיעים על כיוון התנהגות הלימודית של התלמיד ושל העוצמה שלו. משמעות מצומצמת להנעה לימודית מתייחסת לגורמים המיידיים להנעה של התלמיד, ובעיקר לתפיסה שלו את המטרה ואת התכלית של הלימודים (Tohidi, 2012).

ששון (2006) בחנה את נושא המוטיבציה הלימודית וכן את המוטיבציה הפנימית והחיצונית בבית הספר. עורך המחקר נתן לתלמידי כיתה י' חמש מאות היגדים והם היו אמורים לסמן אותם בתור היגדים נכונים והיגדים לא נכונים. מתוך הניתוח של התשובות שלהם הוא מצא שישה פקטורים מוטיבציוניים אשר גורמים להשקעה בבית הספר: אוריינטציה חיובית כלפי בית הספר, חיזוקים חיוביים, פחד מכישלון, סקרנות ומחויבות. פקטורים אלו משלבים מאפיינים של מוטיבציה פנימית ושל מוטיבציה חיצונית.

זאת ועוד, ששון (2006) מציינת כי פעילות לימודית מתוך אוריינטציה עדיפה על מצב שבו אין לתלמיד כלל מטרות הישג ללימודים. כאשר התלמיד סובל מחוסר מוטיבציה הוא לא מפסיק ללמוד אלא לומד בורות. התלמיד מחזיק באופן בלתי ביקורתי כל מה שהוא קיבל בחוסר חשק וחוסר רצון לבצע את הדרך המלאה כדי להגיע להבנה מלאה של חומר הלימוד. תיאוריית ההכוונה העצמית עוסקת במוטיבציה האנושית אשר מתבססת על צרכים פסיכולוגיים מולדים אשר מניעים את הפרט לפעולה. (Ryan & Deci, 2017). לפי תיאוריה זו ההכוונה העצמית מתקיימת כאשר שלושת צרכים (מסוגלות, קשר ואוטונומיה) באים לידי ביטוי. כאשר הצרכים הללו ממולאים המוטיבציה עולה. גורם נוסף אשר יכול לעזור לתלמידים לשפר את המוטיבציה שלהם בלמידה הוא הנושא של האקלים הכיתתי וסגנון ההוראה. מורה שיש לו מידה סבירה של אוטונומיה בכיתה יכול ליצור